

EGLĒ ŽALČIŪ KARALIENĒ

Apē Eglē ir Žilvinā

Apė Eglę ir Źilviną

Mat kad kitąsyk, gilioje senovėje, buvo diedukas ir bobutė. Turėjo juodu dvyliką sūnų ir tris dukteris, kurių jauniausioji buvo vardu Eglė.

Vieną vasaros vakarą visos trys sesers išėjo maudytiesi į šioželką¹. Prisipuškinusios sau ir išsipraususios išlipo ant kranto apsirėdyti². Štai jauniausioji užtinka savo marškinių rankovėje įsirangiusį žaltį. Ką čion daryti? Vyriausioji, pagriebusi mieta³, prišoko, norėdama jį išbaidyti. Bet žaltys prašnekėjo į jauniausiąją žmogiška kalba ir tuomi pergandino visas.

– Duok, – sako, – Eglute, žodį, jog tekėsi už manęs, tai pats gražumu išlįsiu!

Verkė Eglė: kaip tai ji gali eiti už žalčio.

– Atiduok, – sako, – marškinius ir keliauk sau sveikas, iš kur atvykai.

O žaltys vis savo:

– Duok, – sako, – žodį, jei tekėsi už manęs, tai pats išlįsiu.

Nėra ką daryti, reikia duoti žodį. Ir prižadėjo.

Po trijų dienų žiūri, kad visas žalčių pulkas atšliuožė į jų kiemą. Persigando visi. Žalčiai vieni apsikarstė ant vartų, kiti užsirangė ant lėlelių, apsvyniojo ant tuinų⁴, žalgų⁵, piršliai gi tiesiog nuslinko į vidų ant mentės su seniais ir nuotaka. Seniai purtėsi, nenorėjo tikti, bet, matydami tokią žalčių knipavą⁶, prisidingėjo⁷ ir noroms nenoroms priversti buvo išleisti visų mylimiausią, jauniausią, patogiausią dukterę. Žalčiai, gavę marčią, su lalavimu apleido senių namus. Namiškiai apverkė, apraudojo savo lepūnėlę, tardami, jog ją tie bjaurūs žalčiai kur užkantupiję⁸ ėsą.

¹ Šioželka – kūdra. (Red.)

² Apsirėdyti – apsirengti. (Red.)

³ Mietas – kuolas, baslys. (Red.)

⁴ Tuinai – baslių tvora. (Red.)

⁵ Žalga – didelė ilga vytis. (Red.)

⁶ Knipava – knibždynas, daugybė. (Red.)

⁷ Prisidingėti – išsigąsti. (Red.)

⁸ Užkantupyti – užkamuoti, nužudyti, nugalabyti. (Red.)

Tuomi tarpu Eglė atkako sykiu su visa gauja į pamares ir sutiko ten dailų jaunikaitį, jos belaukiantį. Tas pasisakė jai, jogei jis ir yra tas pats žaltys, ką tupėjo jos marškinių rankovėje. Tuojaus persikėlė visi ant netolimos salos ir iš ten nusileido į pažemę po mariomis, kur buvo žalčio puikiai išpuošti ir išrėdyti rūmai. Čia jie pakėlė svodbinę puotą⁹, gėrė, šoko ir uliavojo per tris nedėlias¹⁰.

Eglei ramu buvo, linksma gyventi laisvėje, liuone pas žaltį, ir ji suvis užmiršo apie savo tėviškę. Praėjo devyni metai potam. Eglė jau sulaukė tris sūnus: Aržuolą, Vuosį ir Beržą ir vienturtę jauniausią dukterę, vardu Drebulė. Vieną sykį vyriausias sūnus besiausdamas paklausė Eglės:

– Mamyte, o kur gyvena tavo tėvai? Eikime pas juos kada nors atsilankyt.

Tada tai ji atsiminė ant savo tėvų, brolių ir seserų ir visos savo padermės. Tikrai, kaip jiems ten einasi, ar sveiki, ar gyvi, ar rasi jau seniai kurie numirę. Ir pradėjo mausti eiti ir eiti pasižiūrėti tėviškėje: juk tiek metų nebuvo, nemačiusi savųjų, išsiilgusi mat jų. Žaltys tartum prijautė ir tikte netiko.

– Gerai, – sako, – atsilankyti leisiu, bet pirma suverpk šitą šilkų kuodelį, ką yra kamaroje.

Žaltienė įkibo į vinda¹¹ taip, kad tas burgzdamas sukosi pagrečiam kelias dienas. Verpė verpė, o šilkų kuodelis vis toks, koks buvo buvęs iš pradžių. Mato, kad čia prigavimas. Kuodas regimai užkerėtas, o tada ir verpusi nesuverpsi. Goglina Eglė pas vieną senę, ką netoli nuo jų gyveno ir kuri nuog visų buvo laikoma už žiniūnę, burtininkę. Atėjusi lūgojo¹²:

– Močiutėle močiuke, pamensk, kaip tą šilkų kuodelį suverpusi. Senė išpasakojo, ką reikia padaryti.

– Įmesk, – sako, – į ugnį, kad kūrėsis žaidas¹³, nes kitaip niekados nesubaigsi verpusi.

⁹ Svodbinė puota – vestuvių puota. (Red.)

¹⁰ Nedėlia – savaitė. (Red.)

¹¹ Vindas – verpimo ratelis. (Red.)

¹² Lūgoti – prašyti. (Red.)

¹³ Žaidas – ugniakuras. (Red.)

Ji parėjusi ir įmetė kuodelį, žaidą užkūrusi kepti duonai. Kada šilkai nupurškė, Eglė pamatė kaip gerą kultuvę pamatinę¹⁴, kuri raitėsi ant ugnies, ir ji suprato, jogei ta pamačkė ir leido šilkus iš savęs.

Ta, baigusi tokiu būdu verpimą, vėl spičijo¹⁵ patį, kad leistų pas tėvus pasiviešėti nors ant kelių dienų.

Vyras gi ištraukė iš pasaulės geležinius čeverykus¹⁶ ir sako:

– Kaip juos suavėsi, – sako, – tai tada ir keliauk sveika.

Apsiavusi ji tuos čeverykus ir šlamščia, ir brūžina į plytas, į akmenis, į žvyrių, kur tik prigriebusi, bet čeverykai stori, mato, kad visam jos amžiui užteks. Eina vėl pas senę lūgoti rodos. Senutė pamentė jai nunešti čeverykus pas kalvį ir paprašyti pagruzdyti juos žaizdre. Ji taip ir padarė. Čeverykai padegė gerai, kad ji juos ing tris dienas nuplėšė, ir vėl prašosi vyro, kad dabar jau leistų, nes štai čeverykai jau suirę.

Vyras sako:

– Gerai, bet eidama dar privalai prisikepti nors zuikio pyrago lauktuvėms genčių ir brolių vaikams.

O pats jau paliepė iškavoti visus indus. Eglė mąsto, paisto, kaip čia atsinešti vandens be kibiro ir užmaišyti ragaišį be rykų, ir vėl kiūtina pas senę. Senė pamentė jai su raugu, ką paliekama yra nuo maišymo duonos, išteplioti rėtį, pasisemti juomi vandens ir jame gi užmaišyti ragaišį. Žaltienė, kaip buvo rodyta, užmaišė, iškepė ant rytojaus zuikio pyrago ir, atsisveikinusi su vyru, išdūlino su vaikais ing tėviškę. Pats išėjo palydėti, perkėlė ant marių kranto ir ant kelio įsakė, kad viešėtų ten tik tris dienas ir vėl grįžtų kuo greičiausiai.

– Kai grįši, – sako, – tai eik viena su vaikais ir, atgramzčiusi ant marių kranto, taip turi šaukti manęs (dainuojama):

¹⁴ Pamatinė, pamačkė – rupužė. (Red.)

¹⁵ Spičyti – neduoti ramybės, raginti. (Red.)

¹⁶ Čeverykai – batai. (Red.)

„Žilvine Žilvinėli,
Jeigu tu gyvas, pieno putą,
Jeigu negyvas, kraujo putą
.....“

Ir jeigu, – sako, – pamatysi ant marių atplaukiant pieno putą, tai žinok, – sako, – jog aš dar gyvas, jei kraujo putą – tai jau po manimi. O jūs, vaikai, šiukštu prasitarti ten, kaip manęs šaukia. Pasakęs taip atsisveikino ir linkėjo jai atsilankius laimingai pargrįžti atgalios.

Kada ji atėjo į tėviškę, tai ten radosi nišpasakyta linksmybė, visa padermė, kaimynai, tolimi ir artimi gentys ir giminės susirinko jos pasveikyti, pažiūrėti, už viens kito klausinėjo, kaip ji ten gyvenusi su žalčiais, ar gražu, ar linksma ten pas juos, ir negalėjo atsigėrėti jie ir atsidyvyti¹⁷ nuo jos pasakojimų. Visi ją vaišino, meilės kalbas kalbėjo, taip, jog ji ir nepasijuto, kaip devynios dienos prašoko.

O tuom tarpu jos broliai, sesers ir tėvai samprotavojo, kaip ją suvis užlaikyti pas save, ir sutarė, kad geriausiai iškvosti nuo Eglės vaikų, kaip jų motė, sugrįžusi ant marių, šauks savo patį, ir paskui, nuėjus į pamares, pašaukti ir jį užpampyti. Pirmiausiai ant to išsivadino jie vyriausiąjį Eglės sūnų Aržuolą į girią ir apstoję jį kamantinėjo, bet šis nusidavė nežinąs, norint ir smagiai nupliekė jį rykštėmis. Tada dėdžiai įgrasino, idant nieko nesakytų savo motinai. Taipogi antrą ir trečią dieną buvo išvedę Vuosį ir Beržą, bet ir iš tų nieko neišgavo. Ant galo išviliojo jauniausiąją Eglės dukterę Drebulę. Toji iš pradžių taip pat sakėsi nežinanti, bet kaip tik pamatė rykštes, ką tie traukė iš po skverną, suvis persigando ir viską iššvepliojo. Tada visi dvylika brolių, paėmę dalgius, nutraukė į pamares pašaukti Žilviną. Kaip tik tas atplaukė, jie visi supuolę jį ir sukapojo. Pargrįžę namon nieku neprasitarė Eglei.

Jiji po devynių dienų atsisveikinusi su gera širdimi nukako pas mares ir pradėjo šaukti Žilviną taip, kaip buvo įsakyta:

¹⁷ Atsidyvyti – atsistebėti. (Red.)

– Žilvine Žilvinėli,
Jei tu gyvas, pieno puta,
Jei negyvas, kraujo puta...

Suviskėjo, sujudo marės iš pat dugno, ir Eglė pamatė – štai atplaukia, atliūliuoja drauge su bangomis kraujo puta, ir ji išgirdo balsą savo vyro iš gelmės marių, jogei papjovę su dalgiais jos broliai ir kad būtent Drebulė išdavusi jiems jo šūkį. Susigraudino Eglės širdis, ir ji balsu pratarė (dainuojama):

– Kad tu pavirstum į drebulę,
Kad tu drebėtum dieną naktele,
Kad tau išpraustų lytus burnelę
Kad iššukuotų vėjas galvelę...
Stokit, sūneliai, stipriais medeliais,
Aš, jūs mamelė, liksiuos eglelė...

Kaip ji ištare, taip ir įvyko. Ir dabar dar drūčiausi pagirtini medžiai pas mus – aržuolas, vuosis ir beržas, o drebulė ir šiandien nuo mažiausio vėjelio, vos šiurenančio, dreba už tai, kad ji drebėjo prieš savo dėdžius ir išdavė savo tikrą tėvą ir motiną.